



*Де скарб твій –
там і серце твоє*

*205 років від дня народження
Фридерика Шопена*

Підготувала Мельник М. І., головний бібліотекар



«Родом – варшав'янин, серцем - поляк,
талантом - громадянин світу... Він зібрав
розсіяні по полях сльози польського народу, і
вони спалахнули в діадемі людства алмазом
краси, кристалами незрівнянної гармонії»

Ципріан Каміль Норвід – польський поет

Фрідерик Шопен

(1810-1849)

*польський композитор і піаніст-віртуоз,
автор численних творів для фортепіано,
найбільший представник польського музичного мистецтва.*

Творчість Шопена - це величезний світ незвичайної краси. Слухаючи його, забуваєш про те, що слухаєш всього один інструмент - фортепіано. Перед тобою відкриваються безмежні простори, розчиняються вікна в невідомі далі, повні таємниць і пригод. І дуже хочеться, щоб цей новий світ знову відкрився, і вже не покидав тебе ніколи.



В ЭТОМ ДОМЕ РОДИЛСЯ ШОПЕН

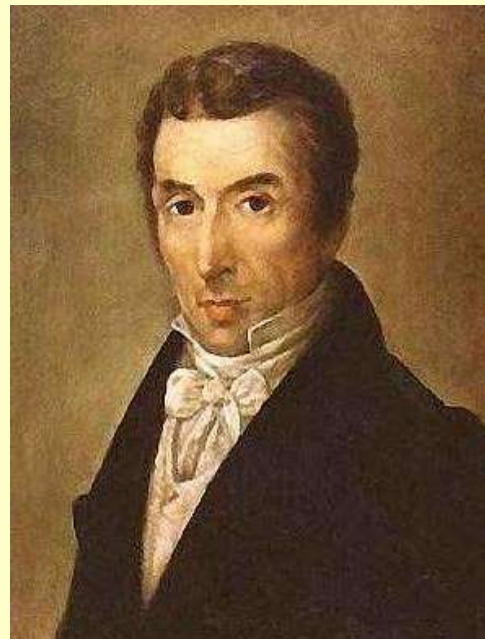
*В этом доме родился Шопен.
Тишина здесь, как пауза в хоре.
И так властно берет меня в плен
Ощущенье восторга и горя.
Смотрим в детскую эту тетрадь,
Где стихи и смешные фигурки,
А сердца начинают стучать
Окрыляющим тактом мазурки.
На столе, простоявшем сто лет,
Возле свечки раскрытая книга
И овальный девичий портрет:
То сестра Фредерика – Людвиг.
Тяжела ее ноша была:
Не она ль по великому праву
Сердце брата тогда привезла
Из Парижа в родную Варшаву?
Это больше, чем мать и жена,
Это - Польша, немая от горя.
В этом доме стоит тишина,
Словно вечная пауза в хоре.
Через парк, где дубы высоки,
Вьется речка в сиянье заката.
Я спросил про название реки,
И поляк мне ответил: «Утрата».*

ЛЕОНИД ХАУСТОВ

Неподалік від Варшави, на Мазовецькій землі, чарівність якої оспівано польськими поетами, притулилося маленьке село Желязова Воля. З усіх боків підступають до нього березові гаї та привільні луки. Цей тихий, скромний куточок, немов магніт, притягує тисячі любителів музики з усіх кінців землі; тут 1 березня 1810 року народився один з найбільших музичних геніїв світу - Фридерик Шопен. Майже все життя він провів за межами батьківщини, але присвятив його батьківщині – багатостраждальній Польщі. Спогади про природу, про народ та його пісні ехом відгукнулися в його музиці, яка змушувала плакати закинутих на чужину поляків і захоплюватися незвичайною гармонією іноземців.



Юстина Шопен (1782 – 1861)
мати композитора.



Ніколя Шопен (1771 – 1844)
батько композитора

Батько композитора - Ніколя Шопен, за походженням француз, ще в молоді роки переселився до Польщі. У Польщі він знайшов свою нову батьківщину, брав активну участь у боротьбі за незалежність Польщі. Ніколя Шопен працював викладачем французької мови у Варшавському ліцеї і завоював репутацію одного з кращих педагогів Варшави. Людина великої культури, він мав велику бібліотеку, володів літературним талантом. Музичне мистецтво також входило в коло його інтересів: він грав на флейті і скрипці, в квартирі часто влаштовувалися домашні музичні вечори. Будинок Шопена був затишний, а його душею завжди залишалася мати Шопена - Юстина Кшижанівська, жінка чарівна і м'яка, що, втім, вона передала своєму єдиному синові. Від неї він успадкував і талант до музики.

Існує легенда, що в ту ніч, коли народився Фридерик Шопен, біля будинку зупинились мандрівні музиканти й заспівали польську народну пісню. Кажуть, що це сам народ зустрів пісню майбутнього композитора.

Інтелігентні і чуйні батьки згуртували всіх членів родини, а любов до музики благотворно позначилася на розвитку обдарованих дітей. Окрім Фридерика, в сім'ї Шопена було ще три сестри : старша - Людвіка, молодші – Ізабелла й Емілія. Дівчата мали різнобічні здібності, а Емілія вирізнялась ще й поетичним талантом.



Емілія



Ізабелла



Людвіка



Гау. Шопен-дитина за роялем



Войцех Живний (1782 – 1861)

Перші навички фортепіанної гри Шопен отримав від старшої сестри. Потім, займаючись з викладачем фортепіанної гри Войцехом Живним, оцінив і полюбив твори Баха, Моцарта, Гайдна, Бетховена. Перший виступ маленького піаніста відбувся у Варшаві, коли йому виповнилося сім років. Концерт мав успіх, і ім'я Шопена стало відомим у всій Варшаві. В цей же час був виданий один з перших його творів - полонез для фортепіано соль-мінор. Виконавський талант хлопчика розвивався настільки швидко, що до дванадцяти років Шопен не поступався кращим польським піаністам. Живний відмовився від занять з юним віртуозом, заявивши, що нічого більше не може навчити його. Шопена запрошують грати в аристократичних салонах, благодійних концертах, пророкують велике майбутнє, бачать в ньому другого Моцарта.

Подальшим розвитком композитора опікувався Вільгельм Вюрфель. У цього відомого піаніста і професора Варшавської консерваторії Фридерик брав цінні уроки органної музики. У 12 років – Шопен уже один із кращих піаністів Варшави.



*Співачка Анжеліка Каталані
(1780 - 1849)
подарувала Ф. Шопену
золотий годинник з написом
«Пані Каталані (Фридеріку Шопену
десяти років) у Варшаві. 3. 1. 1820»*





Йозеф Ельснер(1769-1854)



У вересні 1823 року Шопен поступає в 4 клас Варшавського ліцею, де успішно навчається. У роки навчання проявляються різнобічні здібності музиканта. Юнак вільно володів французькою та німецькою мовами, жваво цікавився історією Польщі. Він писав вірші, малював і накидав карикатури. Майбутній геній відрізнявся гостротою розуму, спостережливістю, а також проявляв неабиякі акторські здібності. 1826 року юний музикант закінчив Варшавський ліцей і почав вивчати музичну теорію, фігурний бас і композицію з Йозефом Ельснером у Варшавській консерваторії. Він дуже скоро зрозумів, що його учень не просто талановитий, а геніальний. Серед його нотаток збереглася коротка характеристика юного музиканта: *«Дивовижні здібності. Музичний геній»*. Але деяким варшавським музикантам здавалася неприпустимою творча сміливість юного Фридерика. На що Ельснер відповідав: *«Залиште його в спокої. Він йде по незвичайному шляху тому, що і дарування його надзвичайне. Він не дотримується суворого методу, так як має свій власний»*

Юнацькі роки композитора – це не тільки навчання, а й глибоке знайомство зі своєю країною, розуміння свого народу.

Літні місяці Шопен досить часто проводив у селянських маєтках своїх друзів. І всюди абсолютний музичний слух юнака уловлював звуки народних мелодій рідної Польщі. Годинами він спостерігав за сільськими гуляннями з танцями та піснями, напружено вслухався в своєрідне звучання сільського оркестру. Композитор сам визнавав: *«Я довго учився відчувати польську народну музику»*. Юний митець інтуїтивно тягнувся до жанрів, тематик, образів, чиї корені ідуть у національне мистецтво. На думку вітчизняного біографа Газика, власні враження Шопена дали йому більше, ніж усі вчителі.



*Юний Шопен.
Портрет роботи А. Мирошевського,
1829 рік*

«Шопки геть, панове, перед Вами геній!»

Роберт Шуман

Феноменальні здібності юного піаніста, композитора і імпровізатора у той час вельми цікавили Варшавську публіку. Його безперестанку запрошували на вечори, світські раути. Звичайно ж, спілкування з висококультурними людьми не могло пройти безслідно для Фридерика, тим більше що багато хто з його нових знайомих в майбутньому допомогли йому увійти у світ високої музики. Чималий вплив на його світогляд зробили тодішні гуртки інтелектуальної молоді столиці, серед якої він обертався, її демократичні і патріотичні настрої.

До цього часу Шопен вже був визнаний кращим піаністом Польщі. Досяг зрілості і його талант композитора. Про це свідчать два концерти для фортепіано з оркестром, написані в 1829-1830 роках, які й сьогодні входять до репертуару багатьох виконавців по всьому світу.

У цей час до Шопена приходить перше почуття – він закохується в Констанцію Гладковську, яка навчалася у Варшавській консерваторії. У листі своєму другові Войцеховському він писав: *«...у мене, бути може, до нещастя, є вже свій ідеал, якому я вірно служу, не розмовляючи з ним вже півроку, який мені сниться, спогадом про який стало адажіо мого концерту, який надихнув мене, щоб написати сьогодні вранці цей вальсик, надісланий тобі».*

Саме під враженням цього юнацького почуття любові Шопен створив одну з кращих пісень «Бажання» або «Якщо б я сонечком на небі сяяла».



*Констанція Гладковська (1810 - 1889)
співачка Національного театру у Варшаві.
Мініатюра Анни Хамец, виконана в 1969 році за
малюнком Войцеха Герсона*

Квартира Шопенів в ті роки була одним з культурних центрів Варшави. Щотижневі «четверги», які влаштовував батько Шопена, відвідували відомі вчені, літератори, художники, артисти, музиканти. Видатні люди розмовляли не тільки про науку і мистецтво. Вони говорили про майбутнє об'єднання Польщі з Росією, яке загрожувало польському народові втратою незалежності, про таємний рух серед студентів і офіцерів польської армії. Батько Фридерика, знаючи про наближення збройного повстання, вирішив вислати сина з Варшави за кордон. Польщу Шопен залишав з сумом і гіркими передчуттями: *«Я думаю, що їду для того, щоб назавжди забути про дім, думаю, що їду вмирати, а як, мабуть, гірко вмирати на чужині, не там, де жив».*



Зал для концертів в будинку Ф. Шопена

«...Немає в мене сил призначити день від'їзду; мені представляється, що я їду, щоб померти, - а як, мабуть, гірко вмирати на чужині, не там, де жив».

Ф. Шопен

«Так, якщо б могутній самодержавний монарх там, на півночі, знав, який небезпечний ворог криється для нього в творах Шопена, в простих наспівах його мазурок - він заборонив би цю музику.»

Роберт Шуман

В 1829 році Шопен відвідує Відень (тодішню музичну столицю Європи), де дає два концерти, які проходять з великим успіхом. Це відкривало перед ним шлях до блискучої артистичної кар'єри в Європі.

Шопен, його друзі та рідні розуміли, що йому потрібно відправитися в тривале концертне турне. Але він довго не міг зважитися на цей крок. Його мучили погані передчуття. І все ж 2 листопада 1830 Шопен залишає батьківщину, взявши з собою дорогий його серцю подарунок – срібний кубок наповнений рідною землею.

У передмісті Варшави, де проїжджав Шопен, він разом зі своїми учнями виконав спеціально для цього випадку написаний ним хоровий твір. Йому було двадцять. Передчуття Шопена справилися. Він розлучився з батьківщиною назавжди. Пам'ятаючи гарний прийом, наданий йому в Відні, Шопен вирішив почати там свої концерти. В цей час з батьківщини прийшла тривожна звістка. У Варшаві почалося повстання проти російського самодержавства, організоване польськими патріотами. Шопен вирішив перервати концертне турне і повернутися в Польщу. Він знав, що серед повсталих - його друзі, може бути, і батько. Адже в молодості Ніколя Шопен брав участь у народному повстанні під керівництвом Тадеуша Костюшка. Але рідні та друзі в листах наполегливо радять йому не приїжджати, боячись, що переслідування можуть торкнутися і Фридерика. Нехай краще він залишиться вільним і служить батьківщині своїм мистецтвом. З гіркотою композитор скорився й подався у Париж. В дорозі Шопена наздогнала приголомшлива звістка: повстання жорстоко придушене. З думками про трагічну долю батьківщини безпосередньо був пов'язаний створений ще до приїзду в Париж знаменитий етюд Шопена, який отримав назву «Революційний». В ньому втілювався дух листопадового повстання, а також гнів і смуток.

Восени 1831 року Шопен прибув у Париж. Тут він прожив до кінця свого життя. Але Франція не стала другою батьківщиною композитора. І в своїх поглядах, і в своїй творчості Шопен залишався поляком. І навіть своє серце після смерті він заповів відвезти на батьківщину. Шопен «завоював» Париж спочатку як піаніст. Він відразу ж вразив слухачів своєрідним і незвичайним виконанням.



Париж кінець 20-х років

У музиці Шопена дійсно співає сама душа. Музика розповідає про глибоку та незмінну тугу композитора, відірваного з самих від рідної країни, пригнобленої, яка бореться за свою свободу; про велику і вірну любов композитора до своєї батьківщини - Польщі.

*Місяць зійшов над Парижем і посріблив черепиці.
Ніби хто раптом торкнувся, він пробудився вночі.
Як невідступно в розлуці рідна земля йому сниться!
Сів до німого рояля і запалив дві свічі.
Пам'ять стривожена лине у Польщу, у ріднії далі,
пам'ять долає кордони і переборює час.
Пальці торкнулись холодних, втомлених клавіш рояля,
Він відгукнувся акордом – тихо, скорботно – і згас...
Душно в салонах Парижа. Стало нестерпним безсилля:
Він од вітчизни далеко, а рідний край – у вогні.
Серце дзвінкого рояля враз стрепенулось, мов хвиля,
і покотились акорди в зоряну місячну ніч.*



Семірадський Г. Шопен, який грає на фортепіано в салоні князя Радзивілла

Подальше життя Шопена пов'язане з Парижем, куди він потрапляє в 1831 році. У той час Париж був заповнений музикантами з різних країн. У цьому кипучому центрі художнього життя Шопен зустрічається з людьми мистецтва з різних країн Європи: композиторами Г. Берліозом, Ф. Лістом, Н. Паганіні, В. Белліні, Дж. Майєрбером, піаністами Ф. Калькбреннером, Ф. Гіллером літераторами Г. Гейне, А. Міцкевичем, Жорж Санд, художником Е. Делакруа.

Гра їх відрізнялася технічною досконалістю, блиском, приголомшувала публіку. Ось чому перший концертний виступ Шопена прозвучав таким різким контрастом. За спогадами сучасників, виконання його було дивно одухотвореним і поетичним. Про перший концерт Шопена зберігся спогад славного угорського музиканта Ференца Ліста, який також розпочав у той час свій блискучий шлях піаніста і композитора: *«Нам пригадується його перший виступ у залі Плейеля, коли оплески, зростали з подвоєною силою, здавалося, ніяк не могли досить висловити наш ентузіазм перед обличчям таланту, який, поряд із щасливими нововведеннями в області свого мистецтва, відкрив собою нову фазу в розвитку поетичного почуття».*



Ф. Шопен серед відомих піаністів його часу (1835).

Зліва направо: стоять - Т. Деллер, Я. Розенгейн, Ф. Шопен, А. Дрейшюк, С. Тальберг;
сидять - Е. Вольф, А. Гензельт, Ф. Ліст.

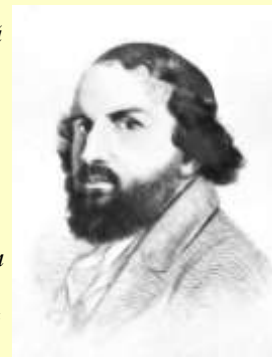


Фрідріх Калькбреннер
(1788 - 1849).

Німецький піаніст,
композитор і педагог.

З 1824 р. жив у
Парижі, де вважався
найвидатнішим
викладачем
фортепіанної гри.

Фердинанд Гіллер
(1811 - 1885) - німецький
піаніст, композитор,
диригент, музичний
теоретик, історик
музики і критик;
засновник Кельнської
консерваторії. Був
пов'язаний з Ф. Шопеном
міцною дружбою (існує
бронзова медаль, на якій
зображені Шопен і
Гіллер)



*Есть милый край, отчизна дорогая,
Где сердца моего живет родня большая,
Тот край милее мне, чем все края другие.
И люди ближе там, чем кровные родные...*

Разом із зростанням популярності Шопена як піаніста і композитора розширюється коло його знайомих. Але якими б цікавими не були нові друзі, перевагу він віддавав завжди своїм співвітчизникам. Заради гостей з Польщі він змінював строгий розпорядок свого робочого дня, показуючи йому визначні пам'ятки Парижа. Годинами міг слухати розповіді про батьківщину, про життя рідних і друзів.

Для польських емігрантів, закинутих долею на чужину після повстання, музика Шопена була більше ніж просто мистецтво. Один з них, Олександр Еловицький, пише в своїх спогадах: *«Шопен злетів над усіма, сказавши собі: буду поетом-музикантом, і так стало. І ніхто не розгадає, більше у нього музики в поезії, або ж поезії в музиці. При всьому цьому у нього, як у справжнього поляка, стільки національного почуття, що лише сяде за клавесин - переносить думки поляка-слухача в Польщу, та водить його по всій країні, поки не приведе в серце його- отчий дім».*



Адам Міцкевич

З юнацькою ненаситністю насолоджувався польськими народними піснями, а на вірші, які сподобалися нерідко писав музику. Дуже часто ці вірші, перетворені в пісні, попадали назад у Польщу, ставали надбанням народу. Якщо ж приходив близький друг, польський поет Адам Міцкевич, Шопен одразу сідав за фортепіано і грав для нього годинами. Вимушений, як і Шопен, жити далеко від батьківщини, Міцкевич теж сумував за нею. І тільки музика Шопена трохи послаблювала біль цієї розлуки, переносила його туди, далеко, в рідну Польщу. *«...Я знаю, навіщо він приходить, - писав Шопен про Міцкевича, - я негайно ж сідаю грати... В останній раз я дуже довго грав йому, боячись підняти на нього очі, так як я чув, що він плаче...».* Саме завдяки Міцкевичу з'явилися балади в творчості Шопена.



Марія Водзінська



Жорж Санд



Констанція Гладковська

Серед особистих речей композитора збереглася пачка листів, перев'язаних стрічкою з лаконічним написом, зробленим його рукою: «Мое горе». У цьому пакеті зберігалася переписка з сім'єю Водзінських. Ці спогади займали в житті композитора особливе місце. Виною тому - любов до Марії Водзінської, дочки багатого поміщика; любов, ледь не закінчилася шлюбом Фридерика і Марії. На жаль, доля розпорядилася інакше.

Фридерик познайомився з Марією в дитинстві. Тоді між сім'ями Шопенів і Водзінських зав'язалася тісна дружба. Знайомство відновилося багато років потому, при зустрічі з Водзінськими в Дрездені. Довгі бесіди з подругою дитинства за фортепіано зблизили Шопена з Марією; йому здавалося, що він зустрів, нарешті, ту, з якою назавжди поєднав своє життя. Шопен зробив їй пропозицію і почув бажану відповідь. Однак батьків Марії турбувало слабке здоров'я Фридерика, не досить міцне матеріальне становище і ... чутки про його захоплення численними нав'язливими прихильницями. Після повернення Водзінських в Польщу, листування Марії з Шопеном стає рідшим, а тон її все більш стриманим. Дівчина поступилася наполяганням батьків і незабаром вийшла заміж за графа Скарбека.

Судячи з «музичних портретів» Констанції Гладковської і Марії Водзінської, Шопен понад усе цінував у них чарівність, створену його уявою. У Жорж Санд можна було знайти все що завгодно, тільки не це. До того часу вона користувалася скандальною репутацією. Шопен не міг не знати цього. Але Ліст і його подруга Марі д'Агу високо цінували літературне обдарування Жорж Санд і саме про це розмовляли з Шопеном і Міцкевичем, підкреслюючи, що вони цінують її передусім як письменницю. Вони ж сприяли появі Жорж Санд на музичних вечорах у Шопена.



«Мое горе» - листування Шопена з Водзінською

В історії відносин Шопена з Жорж Санд не так багато достовірної інформації. Далеко не всі згодні з самою Жорж Санд, яка зображувала ангела-охоронця Шопена перед його друзями і описуючи їм свої «самопожертви» і «материнські турботи» про композитора. Ліст у книзі, виданій ще за життя Жорж Санд, вельми недвозначно звинуватив її в тому, що саме вона була причиною його передчасної смерті. Войцех Гжимала, один з найближчих друзів Шопена, також вважав, що Жорж Санд, «яка отруїла все його існування», була причиною його загибелі. «Отруйною рослиною» називав її Вільгельм Ленц, учень Шопена, до глибини душі обурений тим, як нахабно, зверхньо і зневажливо поводитися Жорж Санд із Шопеном навіть в присутності сторонніх.

Балестриери. Шопен и Ж.Санд



Делакруа. Жорж Санд и Шопен



«Це рідкісна зірка в пізній нічний час»

Роберт Шуман



Ян Ціонглінський. Портрет Ф.Шопена



Пастель з малюнка Анрі Лемана, 1847, Париж.

З роками Шопен давав концерти все рідше, обмежуючись виконанням у вузькому колі друзів. Він цілком віддався творчості. З'явилися його сонати, скерцо, балади, експромти, нова серія етюдів, поетичні ноктюрни, прелюдії і як і раніше улюблені мазурки і полонези. Поряд зі світлими ліричними п'єсами все частіше з-під його пера виходили твори, повні драматичної глибини, а нерідко і трагізму. Друга соната, з похоронним маршем, належить до числа вищих досягнень композитора, всієї польської музики і романтичного мистецтва в цілому. Юзеф Хоміньській, характеризуючи перші дві частини сонати, говорив: *«Після героїчної боротьби похоронний марш є вже, очевидно, останнім актом драми»*. Шопен розглядав похоронний марш як емоційний підсумок, драматично завершальний розвиток образів. Ми маємо право назвати цю драму, образи якої розгортаються в сонаті Шопена, національною трагедією. Похоронний марш Шопена визнаний найбільш видатним твором цього жанру. Цей марш зайняв особливе, виняткове місце не тільки в музичній літературі, а й в житті людства, бо важко знайти більш піднесеного, більш прекрасного і більш трагічного втілення почуття скорботи. Життя Шопена у Парижі склалося якщо і не щасливо, то сприятливо для творчості. Талант його досяг вершини.

Видання творів Шопена вже не зустрічає перешкод, брати у нього уроки вважається великою честю, а почути його гру - рідкісним щастям, доступним небагатьом обраним. Останні роки життя композитора були сумні. Помер його друг Ян Матушинський, слідом за ним - батько. Сварка і розрив з Жорж Санд зробили його зовсім самотнім. Шопен так і не зміг подолати ці жорстокі удари. Загострилася хвороба легенів, якою Шопен страждав з юних років. Останні два роки композитор майже нічого не писав. Кошти вичерпалися. Щоб поправити своє важке матеріальне становище, Шопен поїхав до Лондона на запрошення англійських друзів. Зібравши останні сили, хворий, він дає там концерти, уроки. Неспокійне життя, повне світських, часто порожніх і беззмістовних розваг, почало втомлювати його. Листи Шопена з Лондона відображають його похмурий настрій, а нерідко і страждання: «Я ж не турбуватися, ні радіти вже не в змозі - зовсім перестав будь-що відчувати - тільки прозябаю і чекаю, щоб це скоріше закінчилося».

Концерт, який дав Шопен на користь польських емігрантів в Лондоні, виявився останнім у його житті. За порадою лікарів він спішно повернувся в Париж. Останнім твором композитора була мазурка фа-мінор, яку він вже не міг зіграти, записав лише на папері. На його прохання з Польщі приїхала його старша сестра Людвіка, на руках якої він помер.

Похорон Шопена був урочистим. Кращі артисти Парижа виконали Реквієм Моцарта. Прозвучали і його власні твори, серед них - похоронний марш з фортепіанної сонати сі-бемоль мінор у виконанні оркестру. Друзі принесли на його могилу кубок з рідною землею. Шопен похований у Парижі, поруч з могилою свого друга Белліні. А серце його, як він і заповідав, було перевезено до Польщі, де до цих пір дбайливо зберігається в костелі св. Хреста.



*Могила Ф. Шопена на кладовищі Пер Лашез
в Парижі*

Любов'ю до Польщі пронизаний кожен такт музики Шопена. Розлучений на все життя з Батьківщиною, він залишався завжди польським композитором. Ось чому як найдорожчу реліквію зберігає зараз Польща серце Шопена, яке до останнього свого удару билось для рідної країни.

Російський композитор і критик Цезар Кюї писав про Шопена: *«Шопен... болел страданиями своего Отечества, болел разлукой со своими родными и друзьями, болел тоской по родине и своё искреннее, глубокое горе высказал в дивных, поэтических звуках. Это тяжёлое, скорбное настроение он называл одним польским непереводаемым словом «жаль», которое одновременно обозначает и скорбь, и обиду».*

«Глубокие думы о себе самом и о своём несуществующем более Отечестве, свои радости и отчаяние, свои восторги и мечты, минуты счастья и гнетущей горести, солнечные сцены любви, лишь изредка прерываемые тихими и спокойными картинами природы, - вот где область и могучее царство Шопена, вот где совершаются им великие тайны искусства под именем сонат, прелюдий, мазурок, полонезов, скерцо, этюдов...», - писав В. Стасов, видатний російський критик і громадський діяч XIX ст.



*Серце великого композитора Фридерика Шопена
знаходиться в застигненому вигляді в костелі св. Хреста.
у Варшаві з часу смерті композитора в 1849 році,
залишається недоторканим*





*«Шопен вже нічого не пише
такого, що можна було б
знайти в інших»*

Роберт Шуман

РУКИ ШОПЕНА

Чуткие руки,
Бывало, взлетят,
Вскинутся с легкостью птичьей,—
Мнится, два кречета рядом парят
Над присмирившей добычей.

Миг —
И на клавиши, точно на луг,
Мчится за кречетом кречет...
Миг —
И стремительно пойманный звук
Плачет в тоске и трепещет...

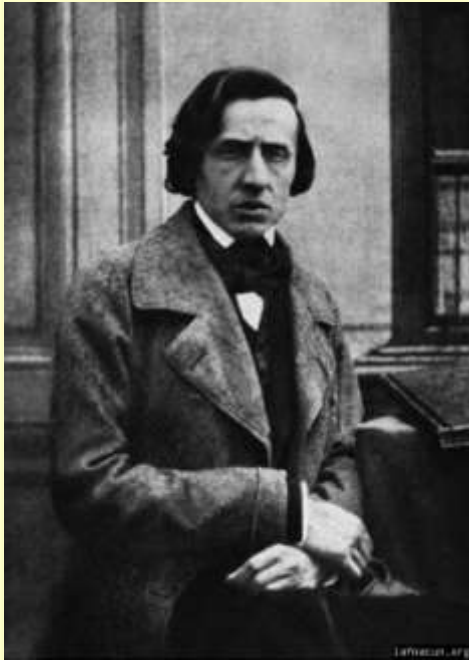
Так ему жить
И терзаться в веках.
Это в мучениях плена
Сетует горько
В его же руках
Скорбное сердце Шопена.

Василий Федоров



„Музика Ф.Шопена – це гармати, прикриті квітами”

Р. Шуман



*Єдине відоме фото Ф.Шопена, 1849 рік.
Знаходиться в приватній колекції*

Творчість Шопена пов'язана з фортепіано. Те, що він створив в області фортепіанного мистецтва, можна порівняти тільки з новаторством знаменитого італійця Нікколо Паганіні в області скрипкового. Великий польський композитор змусив фортепіано звучати зовсім по-новому, розширивши можливості фортепіанної техніки і збагативши її виражальні засоби. А. Рубінштейн називав Шопена "душею фортепіано".

За порівняно коротке життя Шопен написав дуже багато: 56 мазурок, 26 прелюдій, 27 етюдів, 19 вальсів, 16 полонезів, 20 ноктюрнів і т. д.

По-новому витлумачив багато жанрів:

- відродив на романтичній основі прелюдію,
- створив фортепіанну баладу,
- опоетизував і драматизував танці - мазурку, полонез, вальс;
- перетворив скерцо в самостійний твір.
- збагатив гармонію і фортепіанну фактуру;
- поєднав класичність форми з мелодійним багатством і фантазією.

З великих творів Шопена найзначнішими є два фортепіанні концерти, чотири скерцо, друга і третя фортепіанні сонати і, особливо, чотири балади і близька до них фантазія фаміно.

У Шопена є 17 пісень, близьких до народної пісні. Вони відзначаються задушевністю, витонченістю. Особливо відомі його пісні "Бажання" і "Литовська пісня".

«...здається, що автор тільки що побував де-небудь в околицях Плоцька, на сільському весіллі і під свіжим враженням здорових веселоців поспішає змалювати нотами картину танців під відкритим небом і зафіксувати звуки примітивного сільського оркестру»

Ст. Пасхалов про мазурки

В основу творчості Шопена покладена польська народна музика, мелодійні і ритмічні особливості польських танців і пісень. Танцювальні твори Шопена - мазурки, вальси, полонези - являють собою не музику для танців, а п'єси для концертного виконання.

Мазурки

Особливо яскраво виражена любов до свого народу, до польської народної музики в мазурках, які є немовби поетичними картинками рідної Польщі. Мазурки Шопена елегантні, витончені, іноді блискучі.

Мазурка, як жанр є органічним поєднанням кількох народних танців: мазур (запальний і темпераментний танок), оберек (веселий танок), куявяк (плавний танок схожий на вальс).

Його мазурки можна розділити на сільські (№ 3, E-dur), бальні (№5) і ліричні мазурки.

Шопен називав мазурки обрасками.

Вальси

В часи Шопена вальс став одним з найпопулярніших танців, і хоч він є танцем не польського походження, проте вальси Шопена часто також пов'язані з польською національною музикою: в них використовуються інтонації і ритми польської народної музики, особливо мазурки.

Вальси Шопена є різноманітними: поряд із спокійними, мрійними, зустрічаються в нього вальси блискучі, бравурні. Вальси Ф. Шопена - це концертні поетичні мініатюри.

*Коли Ф. Ліст зустрічався з
Ф. Шопеном, то замість
привітання він вигукував:
«Ах, мазурка, мазурка!»*



Ніколя Ланкре. Мазурка

*Шопена вальс... Ну хто не грав його
І хто не слухав? На чийх устах
Не виникала усмішка примхлива,
В чийх очах не заблищала іскра
Напівкохання чи напівжурби
Від звуків тих кокетно-своєвільних,
Сумних, як вечір золотого дня,
Жагучих, як нескінчений цілунок?*

Максим Рильський “Шопен”



Полонези Шопена, як і мазурки, призначені для концертного виконання. Вони різні з точки зору образного змісту, хоча переважають твори урочисті, віртуозні.

Слово «полонез» французького походження і означає «польський». Це старовинний (що нагадує урочиста хода) тридольний танець, який спочатку виконували лише чоловіки. Поступово він завоював популярність серед польської аристократії. Бал відкривався полонезом. У першій парі, як правило, йшов господар дому із знатною дамою, за ними урочисто простували інші гості.

У порівнянні з мазурками, це – більш масштабний жанр. У полонезах Шопен відтворює героїчний дух минулого Польщі. Набагато більше віртуозності, велика аккордова техніка, охоплення крайніх регістрів, часто фортепіано мовою звучить як оркестр. Полонези насичені яскравими контрастами. Вони схожі на батальні сцени.

«Музика Шопена – завжди картина»

К. Сен-Санс

Етюд Шопена дуже важкі для виконання. В кожному з них, як і годиться в етюд, Шопен ставить певне технічне завдання, розвиток якого-небудь технічного прийому. Але кожний етюд виростає в Шопена у художній твір, де техніка є не ціллю, а засобом для виявлення художнього образу.

Шопен - творець жанру інструментальної **балади**.

Балади Шопена - глибоконаціональні твори, пов'язані з історичним минулим Польщі. Написані вони під враженням поем знаменитого польського поета А. Міцкевича.

В баладах Шопена музичний розвиток узагальнений, немає прямих асоціацій з літературними баладами, залишився тільки «дух».

«...хіба кожна нота його не саме життя?»

Роберт Шуман

**«Так починає тільки Шопен, і так закінчує тільки він:
від дисонансів, через дисонанси, до диссонансів»**
Роберт Шуман

Ноктюрн походить від французького слова «ноктюрн», тобто «нічний». Цей жанр особливо привертав увагу композиторів - романтиків. Але й тут Шопен виходить далеко за загальноприйняті межі жанру, доповнюючи витончено-ліричні струмені настроєм тривоги, драматизмом, глибиною почуттів. В ноктюрнах Шопена можна простежити різні жанрові зв'язки - пісні, серенади, дуету, хоралу, маршу.

**Ноктюрн Шопена, дождь в окне,
В забытой книге листик клена.
Покой души... Жизнь, как во сне –
Полупрозрачность полутона...**

**Мечта туманна. В легкий смог
Укутала ее погода.
Дождя и ветра диалог –
Осенние печали ноты.**

**Полуволшебность тишины...
Покой души... Ноктюрн Шопена...
Последний вздох живой листвы
В полузагадочности тлена...**

**«На кожній з прелюдій найтоншими
перлами виведено: Фридерик Шопен»**
Роберт Шуман

Прелюдії Шопена є самостійними короткими творами. За своїм змістом вони контрастні - то бурхливо схвилювані, то тихі і задумливі, то похмурі, то життєрадісні, то поривчасті, то суворо стримані. Ноктюрни Шопена дуже поетичні. У прелюдях виражено здебільшого один який-небудь настрій. А для ноктюнів характерна зміна різноманітних почуттів, образів. Ноктюрни Шопена написані звичайно в тричастинній формі. Всі вони співучі, мелодійні, сповнені глибокого почуття. Середні частини в них звичайно більш схвилювані, поривчасті.

Сонати і скерцо Шопена представляють собою принцип оновлення класичних форм. Скерцо у Шопена вперше стає самостійною великою формою. Це «інструментальна драма», в якій всі частини взаємопов'язані. Розвиток ідеї проходить від відчуття особистого до відчуття всесвітньої безнадійності. До речі, сам Шопен, якщо виконував траурний марш з 2 частини сонати, то після нього вже нічого не міг грати, і хотів, щоб після його смерті марш спалили.

Афоризми Ф.Шопена

- ❖ Найголосніше вимагають тиші ...
- ❖ Люди кажуть – йде час. Час каже – йдуть люди.
- ❖ У мене всього лише два недоліки .. Погана пам'ять і ще щось!
- ❖ Пізнав реальність – не намагайся її виправдати ...
- ❖ Краса врятує Світ, якщо вона добра. Але чи добра вона? Чи не краса врятує Світ, а світлі помисли. Бо яка користь від гордовитої і безбожної краси?
- ❖ Слабкий завжди поступається дорогою сильному і тільки найсильніший поступається дорогою всім.
- ❖ Бажаючи стати вільним, чи потрібно звільнитися і від цього бажання?
- ❖ Життя таке повне і щедre, що людина завжди знайде, де досхочу нахлебтатися
- ❖ Звідки у фіна карельський смуток?
- ❖ Злочини, що перейшли межу людяності, повинні каратися за законами, що перейшли межу милосердя.
- ❖ ... люди – тварини з царства тварин, тому і не хочуть бути людьми
- ❖ Каша в голові – так поділися з ближнім!
- ❖ Кожний “ховрах” – агроном.
- ❖ Якщо голова і серце працюють разом – значить ти знайомий з самим собою!
- ❖ Дарувати, чекаючи подяку – непристойно, але непристойні її не отримують.
- ❖ Потреби людини, розростаючись, теж можуть стати злякисними.
- ❖ Не все в житті вибираєш ти, дещо вибирає тебе.
- ❖ Не шукай привід, причин і так цілком досить.

Творчість Ф.Шопена – це величезний світ незвичайної краси. Невипадково видатний російський композитор і піаніст Антон Рубінштейн називав великого польського музиканта душею фортепіано. Його музика відкриває безмежні простори в невідомі далі, повні таємниць і пригод. І дуже хочеться, щоб цей таємничий, незвіданий світ не залишав нас ніколи.

Ф.Шопен, можливо, не знав, яким він був великим... Але ми знаємо, що він великий народною величчю, сильний народною силою, що він прекрасний народною красою. В ньому проявилася вся душа польського народу.

*Ні, не загинула Польща! Долю світлішу і кращу
їй неодмінно здобудуть мужні його земляки!
Вічна, незгасна їм пам'ять в звуках скорботного маршу,
А у натхненні Шопена – слава і честь на віки!*

